

УДК 502.131.1:574:338.45:35(262.5+262.6)(4-672EO)

DOI: 10.35432/tisb332025333903

Катерина Горяча

студентка магістратури з права Університету Лондона

<https://orcid.org/0009-0000-3543-8975>

e-mail: goriachayakateryna@gmail.com

Наталія Піроженко

к.держ.упр., доцент, доцент кафедри публічного управління та регіоналістики

Навчально-наукового інституту публічної служби та управління

Національного університету «Одеська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-1438-6528>

e-mail: pirozhenko.n.v@op.edu.ua

МОРСЬКІ ОХОРОНЮВАНІ ТЕРИТОРІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ЧОРНОМОРСЬКОГО ТА СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОГО РЕГІОНІВ: БАЛАНС МІЖ БІОРІЗНОМАНІТТЯМ, РИБАЛЬСТВОМ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯМ ЕКОСИСТЕМ

Європейські моря та океан є домівкою для багатого й різноманітного спектра видів та екосистем, забезпечуючи середовища існування для насиченого та часто ще невідомого морського біорізноманіття.

Оскільки Чорне море є спільним ресурсом для кількох країн, ефективне управління його природними багатствами, включаючи створення та функціонування Морських охоронюваних територій, вимагає тісної координації на міжнародному рівні.

У статті підкреслено важливість співпраці між державами, яка є ключовою для розробки та впровадження єдиної, комплексної стратегії охорони моря. Це може стати міцною основою для вдосконалення існуючих міжнародних угод, таких як Бухарестська конвенція, та сприяння активнішій співпраці в рамках регіональних та міжнародних організацій для створення дієвої системи МРА та розглядається важливість Морських охоронюваних територій для збереження унікального біорізноманіття Чорного моря та їхня роль у контексті економічної та геополітичної значущості регіону.

Досліджено, що Чорне море стикається з численними екологічними проблемами, для подолання яких створення ефективної мережі МРА є одним з ключових інструментів. Наголошено на необхідності міжнародної співпраці між причорноморськими державами для розробки та впровадження узгодженої стратегії охорони моря через МРА.

Також розглянуто потенційний позитивний вплив функціонуючих МРА на місцеві громади через сталий розвиток. Окрему увагу приділено важливості наукових досліджень для аналізу існуючих МРА та розробки нових підходів до збереження біорізноманіття в Чорному морі.

У цьому дослідженні проаналізований сучасний стан та перспективи розвитку морських охоронюваних територій, зокрема в Чорноморському регіоні, в контексті європейської інтеграції та необхідності забезпечення сталого використання морських ресурсів. Особливу увагу приділено виявленню ключових проблем, аналізу існуючих наукових досліджень та визначенню шляхів підвищення ефективності МРА для досягнення природоохоронних цілей та сприяння сталому розвитку регіону.

Ключові слова: публічне управління, Морські охоронювані території, Чорноморський регіон, Середземноморський регіон, сталий розвиток, рибальство, морське середовище, європейська інтеграція.

Kateryna Goriacha

LLM student University of London
<https://orcid.org/0009-0000-3543-8975>
e-mail: goriachayakateryna@gmail.com

Nataliia Pirozhenko

PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Public administration and Regionalism
ESI of Public Service and Administration, Odesa Polytechnic National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1438-6528>
e-mail: pirozhenko.n.v@op.edu.ua

MARINE PROTECTED AREAS AS A TOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT IN THE BLACK SEA AND MEDITERRANEAN REGIONS: BALANCING BIODIVERSITY, FISHERIES AND ECOSYSTEM CONSERVATION

The European seas and the ocean are home to a rich and diverse array of species and ecosystems, providing habitats for abundant and often still unknown marine biodiversity.

As the Black Sea is a shared resource for several countries, the effective management of its natural resources, including the establishment and operation of Marine Protected Areas (MPAs), requires close international coordination. The article highlights the importance of cooperation between states, which is key to developing and implementing a unified, comprehensive sea protection strategy. This can form a solid basis for improving existing international agreements, such as the Bucharest Convention, and promoting more active collaboration within regional and international organizations to create an effective MPA system. The significance of Marine Protected Areas for preserving the unique biodiversity of the Black Sea and their role in the context of the region's economic and geopolitical importance are also considered.

The study explores that the Black Sea faces numerous environmental problems, for the overcoming of which the creation of an effective network of MPAs is one of the key instruments. The necessity of international cooperation between the Black Sea riparian states for the development and implementation of a coordinated sea protection strategy through MPAs is emphasized.

The potential positive impact of functioning MPAs on local communities through sustainable development is also examined. Special attention is paid to the importance of scientific research for the analysis of existing MPAs and the development of new approaches to biodiversity conservation in the Black Sea.

This study analyzes the current state and development prospects of marine protected areas, particularly in the Black Sea region, in the context of European integration and the need to ensure the sustainable use of marine resources. Particular attention is paid to identifying key problems, analyzing existing scientific research, and determining ways to enhance the effectiveness of MPAs for achieving conservation goals and promoting the sustainable development of the region.

Key words: management, Marine Protected Areas, Black Sea Region, sustainable development, fisheries, marine environment, European integration, Common Fisheries Policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Незважаючи на широке визнання Морських охоронюваних територій (МОР) як одного з найефективніших інструментів збереження біорізноманіття та управління морськими ресурсами, їхня практична реалізація виявляється неоднозначною. Значна частина існуючих МОР має суто номінальний характер: відсутні чіткі плани управління, механізми моніторингу, просторові й нормативні дані, що істотно ускладнює

оцінку їх ефективності. Крім того, спостерігається фрагментарність у визначеннях і підходах до впровадження МОР у різних країнах, що створює бар'єри для формування єдиної регіональної політики з охорони морського середовища.

Це породжує недовіру до концепції МОР, ставить під загрозу досягнення глобальних і регіональних екологічних цілей — таких як «30×30», передбачених Конвенцією про біологічне різноманіття, та суперечить зобов'язанням, взятим у рамках Рамкової директиви морської стратегії ЄС і Стратегії біорізноманіття до 2030 року. Особливої актуальності ці проблеми набувають у Чорноморському регіоні, де екологічна деградація поєднується зі складною геополітичною ситуацією та обмеженими ресурсами для впровадження ефективної морської охорони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання Морських охоронюваних територій у Чорноморському регіоні, попри їхню очевидну важливість для збереження унікальної екосистеми та забезпечення сталого розвитку, залишається значною мірою недостатньо дослідженим на науковому рівні. Упродовж останніх років проблема ефективності Морських охоронюваних територій (МОР) набуває дедалі більшої уваги в наукових колах, зокрема в контексті досягнення глобальної цілі «30×30», передбаченої Конвенцією про біорізноманіття. Водночас, як засвідчує огляд 81 наукової публікації, проведений у 2024 році в межах Європейської спостережної ініціативи «Blue Economy Observatory» [3], ефективність МОР значною мірою залежить не лише від правового статусу, але й від наявності планів управління, рівня моніторингу, просторового зонування та дотримання режимів рибальства.

Окрему увагу в новітніх дослідженнях приділено геопросторовим прогалинам у даних щодо існуючих МОР. Згідно з публікацією у *Frontiers in Marine Science* (2024) [6], відсутність стандартизованої та відкритої бази даних про реальні режими охорони, інтенсивність рибальства, моніторингові механізми унеможливлює об'єктивну оцінку ефективності охорони морського середовища, зокрема в таких напружених екосистемах, як Чорне та Середземне моря.

Значний внесок у систематизацію підходів до класифікації та управління МОР здійснено завдяки появі «Путівника МРА» (*The MPA Guide*, 2023), розробленого IUCN у співпраці з Oregon State University та іншими провідними установами [5]. У посібнику запропоновано уніфіковану модель оцінки рівнів захисту та стадій впровадження МОР, що надає дослідникам та політикам ефективний інструмент для планування і впровадження заходів охорони морського біорізноманіття.

Щодо Чорного моря, останні звіти Європейської Комісії (2023–2024) [1; 2] вказують на те, що хоча близько 14 % його акваторії формально включено до охоронних режимів (наприклад, Natura 2000), фактичний рівень управління та контролю залишається низьким. У багатьох випадках не існує затверджених планів управління, а незаконне або надмірне рибальство продовжується навіть у межах охоронюваних зон.

Загалом, аналіз останніх наукових джерел засвідчує наявність значного розриву між задекларованими природоохоронними цілями та фактичною спроможністю МОР забезпечити ефективне управління морськими екосистемами. Особливо це актуально для Чорноморського регіону, де впровадження стандартів ЄС у сфері морського управління стикається з численними економічними, політичними та інституційними бар'єрами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в здійсненні комплексного аналізу сучасного стану Морських охоронюваних територій у Чорноморському регіоні в контексті європейської інтеграції та сталого розвитку, з акцентом на визначення ключових викликів і перспектив підвищення їхньої ефективності як інструменту охорони морського біорізноманіття та управління рибальством.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У всьому світі було запропоновано кілька різних визначень морських

охоронюваних територій (МРА). Три з них:

- положення Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), який визначає МРА як «чітко визначений географічний простір, визнаний, виділений і керований за допомогою правових або інших ефективних засобів для досягнення довгострокового збереження природи з пов'язаними екосистемними послугами та культурними цінностями»;
- Європейська комісія, яка описує МРА як «географічно визначені морські території, основною та чітко визначеною метою яких є збереження природи, які регулюються та управляються за допомогою правових або інших ефективних засобів для досягнення цієї мети»;
- Європейське агентство з навколишнього середовища, яке описує МРА як «географічно відмінні зони, для яких можна встановити цілі збереження. Вони часто встановлюються для того, щоб знайти баланс між екологічними обмеженнями та економічною діяльністю, щоб моря могли й надалі дозволяти доставляти товари та послуги».

Тим не менш, існує багато різних визначень МРА, і ця концепція використовується по-різному, і з різними термінами/назвами для подібних політик у всьому світі та між державами-членами, наприклад, заборонені зони, повністю охоронювані території (FPA), частково охоронювані території (PPA), морські парки, біосферні заповідники, морські заповідники, щоб назвати декілька.

Мета МРА рідко буває виключною і часто пов'язана із збереженням біорізноманіття та/або управлінням рибальством (наприклад, МРА із виключенням снастей, збереження чутливих і важливих середовищ існування риб).

МРА – це географічно окремі зони, для яких встановлено цілі збереження. МРА надзвичайно відрізняються за своїм дизайном і цілями. Деякі МРА є окремими зонами, а інші складаються з кількох окремих зон, що відрізняються за рівнем захисту з точки зору того, яка діяльність дозволена чи ні. Вони часто активно пропагуються з точки зору збереження біорізноманіття, але їм приділяється менше уваги як інструменту відновлення та захисту рибальства. Стратегія ЄС щодо біорізноманіття до 2030 року сприяє створенню більшої та добре зв'язаної мережі охоронюваних територій у всьому ЄС із ефективними заходами управління рибальством для сприяння сталому використанню морів і океанів. МРА є ключовим елементом Стратегії ЄС з біорізноманіття та в ширшому контексті Європейської зеленої угоди [1].

Хоча морське середовище та його екосистеми є життєво важливими для економічного та соціального добробуту Європи, вони зазнають численних тисків та впливів від людської діяльності, таких як рибальство, порушення морського дна, забруднення та зміна клімату, і вже, загалом, перебувають у поганому стані⁴, що загрожує незворотними ушкодженнями.

У відповідь Європейський Союз (ЄС) запропонував Рамкову директиву про морську стратегію (Директива 2008/56/ЄС, або MSFD) як всеосяжну основу для захисту морського середовища навколо Європи, одночасно забезпечуючи стале використання морських товарів та послуг.

Ця оцінка проводиться в ширшому політичному контексті Європейського зеленого курсу, з особливим акцентом на Плані дій щодо нульового забруднення та Стратегії ЄС щодо біорізноманіття. Дійсно, оцінку MSFD було спеціально оголошено в Плані дій щодо нульового забруднення, щоб оцінити, наскільки впровадження Директиви сприяє досягненню цілей ЄС щодо нульового забруднення та ширших цілей Зеленого курсу.

Очікується, що ця оцінка також сприятиме підготовці Європейського океанічного пакту, метою якого є забезпечення належного управління та сталого розвитку океану в усіх його вимірах, та Стратегії стійкості водних ресурсів, яка розглядатиме питання ефективності використання води, її дефіциту, забруднення та ризиків, пов'язаних з водою, в Європі, як оголосила Президентка фон дер Ляєн у своїх політичних настановах для мандату Комісії на 2024-2029 роки.

Стаття 23 Директиви передбачає її перегляд до 15 липня 2023 року. Через п'ятнадцять років після її прийняття оцінка має на меті визначити, наскільки успішною була Директива до цього часу у вирішенні вищезазначених проблем та яких інших досягнень було зроблено.

Відповідно до Керівних принципів та інструментарію щодо кращого регулювання, оцінка розглядає ефективність Директиви з точки зору: результативності, ефективності та узгодженості з іншими політичними цілями.

Вона також оцінює постійну необхідність втручання та актуальність Директиви в контексті нових потреб та конкретних політичних питань, а також її додану вартість ЄС (вартість, яка є додатковою до того, що інакше було б створено країнами ЄС, які діяли б окремо).

Оцінку було проведено як вправу REFIT, тобто відповідно до Програми Комісії щодо належного регулювання та результативності (Regulatory Fitness and Performance Programme), яка зосереджується на забезпеченні того, що:

- законодавство ЄС є придатним для використання;
- регуляторний тягар мінімізовано;
- визначено варіанти спрощення (виявлено надмірно обтяжливі та складні аспекти законодавства ЄС) [2].

Нещодавній глобальний аналіз визначив пріоритетність розташування МРА, щоб виконати обіцянку повністю захистити принаймні 30% океанських середовищ існування до 2030 року. Ця мета підтримується Конвенцією про біологічне різноманіття, Конвенцією ООН з морського права та Міжнародним союзом охорони природи [3].

Велику роль в дослідженні МРА відіграє «Путівник МРА», який був розроблений для полегшення категоризації, оцінки та планування МОР, додаючи додатковий інструмент до добре відомих категорій охоронюваних територій МСОП для цілей управління та типів управління.

Посібник складається з чотирьох елементів, які визначають типи МРА та діяльності, умови успіху та ймовірні результати.

- По-перше, чотири етапи створення МРА: запропоновано/вчинено керівним або іншим організаційним органом; призначений законом або іншим авторитетним нормативним актом; впроваджено, з активованими правилами; активно керований, з постійним моніторингом і адаптивним управлінням.

- По-друге, чотири рівні захисту від діяльності, яку можна зменшити в межах МРА (або зони МРА).

- По-третє, щоб досягти успіху, МРА має бути створено та підтримувано за допомогою сприятливих умов для ефективного та справедливого планування, проектування, управління та управління МРА.

- По-четверте, ймовірні результати МРА безпосередньо залежать від етапу, рівня та умов для досягнення успіху.

Путівник МРА є корисним інструментом, оскільки він дає змогу розумно планувати, проектувати та оцінювати нові чи існуючі МРА, інформуючи про рішення щодо наукових, суспільних і політичних пріоритетів, а також полегшує оцінку прогресу в досягненні міжнародних природоохоронних цілей [4].

МРА є провідним інструментом збереження для підтримки здорових і стійких морських екосистем і переваг, які вони надають людям. Но не все МРА однакові. МРА по всьому світу може відрізнятися у багатьох відносинах, у тому числі за розміром, способом створення території, типом і масштабом дозволеної діяльності і тому, хто керує територіями. Навіть одна МРА може мати багато різних зон всередині себе, які дозволяють різні види діяльності. Ці різні фактори будуть давати різні типи результатів і різні ступені користі для біорізноманіття і людей.

Поняття типів існуючих в даний час МРА може дати більш чітке представлення про ту,

яка частина світового океану ефективно захищена. Це особливо важливо для розуміння прогресу в досягненні глобальних цілей, таких як Ціль 3 у Глобальній рамковій програмі з біорізноманіття Куньміна-Монреалю, яка забезпечує ефективне збереження та управління не менше 30% прибережних і морських територій до 2030 року в МРА та інших ефективних заходах з охорони навколишнього середовища на рівні окремих територій. Для забезпечення ефективності принципово важливо зрозуміти, які переваги приносять різні типи захисту людей і навколишнього середовища [5].

МРА є наріжним каменем для збереження морських екосистем. Було прийнято правові інструменти та директиви для сприяння збереженню видів і середовищ існування; серед усього, розробка та впровадження узгодженої мережі ефективних МРА. Просторова інформація про заходи управління та про регульовану, заборонену або дозволену діяльність є фундаментальною для розуміння фактичної ролі МРА та для підтримки/спрямування політичних рішень. Дефіцит стандартизованої геопросторової інформації щодо управління МРА, особливостей управління та використання людиною перешкоджає здатності політиків приймати обґрунтовані рішення щодо визначення, реалізації та оцінки політики, пов'язаної з морською природою. Цей аналітичний запис має на меті стимулювати міжнародні дії, щоб надати дослідникам і особам, які приймають рішення, доступ до даних для розробки політики, морського/морського просторового планування та процесів прийняття рішень [6].

МРА загалом визнаються ефективним інструментом збереження біорізноманіття, хоча до недавнього часу їхньою потенційною роллю як інструментів управління рибальством загалом нехтували. Європейська Комісія за допомогою комплексного набору політичних інструментів, таких як Спільна рибальська політика (CFP), Директиви про середовище існування та птахів, Директива про морське просторове планування (MSPD) і Рамкова директива морської стратегії (MSFD) визнають потенційну роль охоронюваних територій у поєднанні збереження біорізноманіття та сталого використання морських ресурсів.

Щороку в Середземному та Чорному морях призначаються нові МРА, оскільки країни намагаються виконати вимоги для досягнення цілей ЄС та глобальних природоохоронних цілей. Багато з цих МРА впроваджуються з використанням різних марок і позначень, таких як об'єкти Natura 2000 (особливі заповідні території (SAC) і об'єкти спільного значення (SCI)), морські заповідники, національні парки тощо, і для збільшення складності багато з цих позначень збігаються. Стратегія ЄС щодо біорізноманіття до 2030 року і нещодавня Глобальна система біорізноманіття Куньмін-Монреаль, прийнята в грудні 2022 року, встановили амбітні цілі щодо збереження та управління прибережними та морськими районами. У відповідь на це різні країни встановили ціль збереження «30x30» у своїх національних стратегіях і планах дій щодо збереження біорізноманіття, що передбачатиме створення нових МОР або розширення існуючих. Однак у знаннях про МРА, які вже існують, є значні прогалини, що означає, що ми не знаємо, наскільки добре насправді захищені два моря, наскільки добре вони виконуються і, зокрема, що ці позначення МОР означають для рибальства.

Плани управління є життєво важливими для забезпечення значних соціально-екологічних переваг, однак, багато МРА, особливо території Natura 2000, не мають ані плану управління, ані заходів щодо збереження. Багато МРА все ще вважають законодавчі акти планом управління, але ми настійно рекомендуємо, щоб МРА мали «справжній» план управління, тобто офіційний інструмент планування, за допомогою якого керівники МРА визначають цілі та завдання, а також точні кроки та ресурси, необхідні для досягнення цих цілей, що дозволяє їм постійно оцінювати, наскільки добре працює процес, використовуючи надійну систему вимірних показників і регулярну оцінку та адаптацію. У цьому контексті систематичне природоохоронне планування та визначення пріоритетів управлінських дій дає МРА набагато більшу впевненість у досягненні ними своїх природоохоронних цілей і може підтримувати процеси визначення пріоритетів і проблем, для яких плани потребують

адаптивних рішень, особливо з огляду на невизначеності, зміни режиму та нові виклики, пов'язані зі зміною клімату.

Як видно з таблиці 1, хоча формальні показники покриття Морськими охоронюваними територіями у Середземному та Чорному морях є порівнянними, реальний рівень їх ефективності суттєво різниться. У Чорному морі лише близько третини МОР мають затверджені плани управління, а більш як половина зон Natura 2000 взагалі не охоплені системним моніторингом. Це свідчить про домінування номінального підходу до морської охорони та підкреслює необхідність переходу до функціонального управління із належним ресурсним забезпеченням, зокрема в межах інтеграції до ЄС.

Таблиця 1.

Стан реалізації Морських охоронюваних територій у двох регіонах

Показник	Середземне море	Чорне море
Загальна площа МОР, %	15,3 %	14,1 %
Частка ефективно керованих МОР, %	4,2 %	2,7 %
Наявність планів управління, %	~55 %	~28 %
Частка зон Natura 2000 без моніторингу	36 %	52 %
Впровадження рибогосподарських обмежень	частково	обмежено
Доступ до геопросторових даних	частковий	дуже обмежений

Джерело: за даними ЄС, 2024 [1], [2], [5], [6].

Не існує стандартизованої, відкритої, актуальної або точної бази даних, яка б містила всю відповідну інформацію, необхідну для легкої категоризації управління всіма МРА у Середземному та Чорному морях, включаючи інформацію з геоприв'язкою щодо зонування, органу управління та моніторингу. Без такої бази даних залишається складним зрозуміти стан збереження в регіоні. Рекомендується здійснити конкретні інвестиції для зміцнення вичерпного та однорідного збору морських даних у масштабі ЄС у рамках єдиної легкодоступної платформи. Ця база даних також повинна містити інформацію та дані про рибальську діяльність, що здійснюється в межах кожного МРА (наприклад, кількість і тип суден, зусилля риболовлі, улови тощо), і може бути на існуючій платформі, яка вже обмінюється цінною інформацією.

МРА можуть бути корисним компонентом інструментів управління рибальством. У Середземному та Чорному морях ЄС за останнє десятиліття було досягнуто певного прогресу в захисті їхніх вод, причому 15% Середземного та 14% Чорного морів ЄС тепер охоплено певним режимом охоронних територій [1].

За умови ефективного управління та захисту, МРА виступають каталізаторами процвітання, стійкості до клімату та заможності прибережних громад по всій Європі. Численні історії успіху, деякі з яких представлені в брифінгу, ілюструють, чому МРА ЄС є особливо стратегічними для конкурентоспроможності та стійкості блакитної економіки ЄС, включаючи рибний сектор, шляхом відновлення популяцій риб, захисту запасів морепродуктів та підтримки територіального розвитку та створення місцевих робочих місць.

Посилення впровадження та забезпечення дотримання чинного законодавства ЄС щодо МРА є найефективнішим способом отримання цих соціальних та економічних переваг і гарантування добробуту прибережних громад, включаючи традиційних рибалок.

Завдяки Пакту ЄС про океан, Європа має унікальну можливість стати світовим лідером,

вживши сміливих заходів для захисту морських екосистем та досягнення міжнародних цілей до 2030 року. Для цього МРА є важливим інструментом для просування комплексного підходу до сталого управління океаном, проте їхній повний потенціал залишається значною мірою невикористаним [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Морські охоронювані території (МОР) виступають ключовим елементом сучасної екосистемної парадигми управління морськими ресурсами, поєднуючи функції збереження біорізноманіття, регулювання рибальства та забезпечення стійкості морських соціо-екологічних систем. Аналіз сучасного стану впровадження МОР у Чорному та Середземному морях засвідчив наявність значного розриву між номінальним охопленням акваторій охоронним статусом та фактичною ефективністю управління.

Основними структурними бар'єрами залишаються: відсутність інтегрованих планів управління з чітко визначеними цілями та індикаторами результативності; нестача геопросторових даних щодо зонування, дозволеної/забороненої діяльності та моніторингових механізмів; фрагментованість інституційної відповідальності та обмежений доступ до даних про рибальство в межах МОР.

У цьому контексті доцільним є впровадження науково обґрунтованих інструментів, таких як «Путівник МРА» (The MPA Guide), що дозволяють здійснювати типологізацію, оцінку та адаптивне управління МОР відповідно до міжнародних природоохоронних зобов'язань. Підхід, заснований на доказах (evidence-based approach), має стати базою для формування стратегій просторового планування, зокрема через гармонізацію з принципами Європейського Зеленого курсу, Рамкової директиви морської стратегії (MSFD) та Стратегії ЄС з біорізноманіття до 2030 року.

Отже, для трансформації морської охорони з формального у функціональний інструмент управління, Європейському Союзу та державам Чорноморського регіону слід зосередитися на:

- інституціоналізації системного моніторингу в межах МОР із залученням супутникового нагляду, біоіндикаторів та громадянської науки;
- забезпеченні відкритості, повноти та актуальності баз даних щодо просторового зонування, режимів діяльності та рибальських практик;
- розробці гнучких, адаптивних планів управління, здатних реагувати на зміни клімату, геополітичні ризики та соціальні трансформації прибережних громад;
- посиленні участі локальних спільнот, зокрема рибалок, у процесах управління через підходи спільного управління (co-management) і розбудову локальної екологічної відповідальності.

Тільки за таких умов МОР зможуть виконувати свою багатифункціональну роль у забезпеченні екологічної стійкості, соціальної справедливості та економічної доцільності в умовах європейської інтеграції та глобальних екологічних викликів.

Список використаних джерел

1. Mapping of Marine Protected Areas and their associated fishing activities in the Mediterranean and Black Seas. URL: https://cinea.ec.europa.eu/publications/mapping-marine-protected-areas-and-fisheries-mediterranean-and-black-seas_en (date accessed: 20.05.2025).
2. Commission staff working document evaluation of Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive). URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6854-2025-ADD-1/en/pdf> (date accessed: 22.05.2025).
3. Study reviews 81 publications about Marine Protected Areas (MPAs). URL: https://blue-economy-observatory.ec.europa.eu/news/study-reviews-81-publications-about-marine-protected-areas-mpas-2024-04-10_en (date accessed: 18.05.2025).
4. Mapping of Marine Protected Areas and their associated fishing activities in the

Mediterranean and Black Seas. URL: https://cinea.ec.europa.eu/publications/mapping-marine-protected-areas-and-fisheries-mediterranean-and-black-seas_en (date accessed: 19.05.2025).

5. Oregon State University, IUCN World Commission on Protected Areas - Marine, Marine Conservation Institute, National Geographic Pristine Seas, and UN Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (2023) The MPA Guide User Manual, version 1. URL: <https://mpa-guide.protectedplanet.net> (date accessed: 12.05.2025).

6. Lippi, S., Piroddi, C., Graziano, M. and Di Franco, A., Highlighting the gap on spatial regulatory data in the official MPAs databases, FRONTIERS IN MARINE SCIENCE, ISSN 2296-7745, 11 (1369447), 2024, p. 5, JRC137448. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC137448> (date accessed: 17.05.2025).

7. Briefing: Epy EU Ocean Pact and Marine Protected Areas. URL: <https://seas-at-risk.org/publications/briefing-the-eu-ocean-pact-and-marine-protected-areas/> (date accessed: 20.05.2025).

References

1. Mapping of Marine Protected Areas and their associated fishing activities in the Mediterranean and Black Seas. Retrieved from https://cinea.ec.europa.eu/publications/mapping-marine-protected-areas-and-fisheries-mediterranean-and-black-seas_en [in English].

2. Commission staff working document evaluation of Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive). Retrieved from <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6854-2025-ADD-1/en/pdf> [in English].

3. Study reviews 81 publications about Marine Protected Areas (MPAs). Retrieved from https://blue-economy-observatory.ec.europa.eu/news/study-reviews-81-publications-about-marine-protected-areas-mpas-2024-04-10_en [in English].

4. Mapping of Marine Protected Areas and their associated fishing activities in the Mediterranean and Black Seas. Retrieved from https://cinea.ec.europa.eu/publications/mapping-marine-protected-areas-and-fisheries-mediterranean-and-black-seas_en [in English].

5. Oregon State University, IUCN World Commission on Protected Areas - Marine, Marine Conservation Institute, National Geographic Pristine Seas, and UN Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (2023) The MPA Guide User Manual, version 1. Retrieved from <https://mpa-guide.protectedplanet.net> [in English].

6. Lippi, S., Piroddi, C., Graziano, M. and Di Franco, A., Highlighting the gap on spatial regulatory data in the official MPAs databases, FRONTIERS IN MARINE SCIENCE, ISSN 2296-7745, 11 (1369447), 2024, p. 5, JRC137448. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC137448> [in English].

7. Briefing: Epy EU Ocean Pact and Marine Protected Areas. Retrieved from <https://seas-at-risk.org/publications/briefing-the-eu-ocean-pact-and-marine-protected-areas/> [in English].